

«آموزش» و دیگر هیچ! / خلا سیستم ارزیابی در فرآیند تربیتی

آموزشی شدن شاخص‌های ارزیابی فعالیت‌ها در آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین محورهایی است که در نگاه کارشناسان با تغییر آن می‌توان انتظار رخ دادن یک تحول در حوزه پرورشی را داشت.

آموزشی شدن شاخص‌های ارزیابی فعالیت‌ها در آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین محورهایی است که در نگاه کارشناسان با تغییر آن می‌توان انتظار رخ دادن یک تحول در حوزه پرورشی را داشت.

به گزارش خبرگزاری مهر، یکی از موضوعات جدی قابل نقد در نظام آموزش و پرورش، بررسی دستاوردهای آن در سطح جامعه می‌باشد، به طور طبیعی نتایج کار آموزش و پرورش یکی از روشن‌ترین مواردی است که از سوی خانواده‌ها و همه مردم مورد توجه و قضاوت قرار می‌گیرد؛ آنچه در این میان بیش از دیگر ابعاد مورد توجه قرار می‌گیرد، مباحث تربیتی است، قطعاً جامعه انتظار دارد در نظامی که عنوان اسلامی و ایرانی را در پیشانی خود دارد، تربیت نسل آینده کشور مبتنی بر همین شاخص‌ها باشد.

برای یافتن پاسخ‌ها در این حوزه می‌بایست به سراغ بخش‌های تربیتی و پرورشی در آموزش و پرورش رفت تا مزیت‌ها و آسیب‌های کار را پیدا کرد، یکی از محوری‌ترین افرادی که در این باره باید از آن سخن گفت، معلم است؛ بی‌تردید همه معلمان علاوه بر نقش آموزشی دارای نقش دیگری تحت عنوان تربیت دانش‌آموزان نیز هستند، ناخودآگاه بسیاری از دانش‌آموزان معلم خود را الگوی رفتاری قرار می‌دهند و اینجاست که برخورداری از مهارت‌ها و دانش کافی در زمینه‌های تربیتی می‌تواند در پیشبرد اهداف پرورشی مؤثر باشد.

درباره نقش معلم و ویژگی‌های او در فرایند تربیتی دانش‌آموزان به سراغ تنی چند از کارشناسان رفته‌ایم تا خلأهای این حوزه را در گفتگو با آنان بررسی کرده و از میان صحبت‌هایشان نسخه‌ای برای درمان و پیشگیری از آسیب‌های این حوزه پیدا کنیم. در گفت و گو با محمدابراهیم محمدی و هادی طالبیان مدیرکل سابق فرهنگی و هنری وزارت آموزش و پرورش و مدیرکل سابق امور جوانان خراسان رضوی این موضوع بررسی شده است.

دانش و مهارت در کنار احساس مسئولیت معلم

محمدابراهیم محمدی که اولین مدیرکل فرهنگی و هنری وزارت آموزش و پرورش بوده است در گفتگو با ما بحث را این‌گونه آغاز می‌کند: «۵۰ درصد کیفیت کار در آموزش و پرورش به دانش و مهارت‌های معلم و ۵۰ درصد دیگر به دلسوزی و علاقه‌مندی او به تعلیم و تربیت دانش‌آموزان بستگی دارد؛ درواقع باید معلم و مربی در کلاس، سواد شغلی برای استفاده از قالب‌های تازه را داشته باشد، هرچقدر به کارش علاقه‌مند باشد ولی از دانش لازم برخوردار نباشد نمی‌تواند موفقیت موردنظرش را کسب کند.»

مدیرمسئول سابق نشریه زائر با تأکید بر اینکه سواد رسانه‌ای و مهارتی یکی از الزامات معلمان امروز است، اظهار می‌کند: «منظور از سواد رسانه‌ای موردنیاز معلمان توانایی و دانش کار با ابزارهای و فناوری‌های نوین آموزشی در راستای مأموریت‌های معلمی است، در کنار این دانش برای استفاده از امکانات فناوری آموزشی، خواستن و دل‌مشغولی معلم نیز نیمه دیگر اثرگذاری بر دانش‌آموزان است.»

وی ادامه می‌دهد: «هرکدام از این دو یعنی دانش و مهارت و همچنین احساس دغدغه و مسئولیت در کار معلم نباشد بخشی از کار او دچار ضعف خواهد شد.»

مدارس هوشمند، معلمان هوشمند می‌خواهد

محمدی تأکید می‌کند: «زمانی که از مدرسه هوشمند سخن می‌گوییم، منظور مدرسه‌ای است که ظرفیت‌های رسانه‌ای و فناوری دارد و از قالب‌ها و ظرفیت‌های جدیدی برای تعلیم و تربیت استفاده می‌کند، مدرسه‌ای که معلم آن توان استفاده از این امکانات را نداشته باشد مانند این است که برای انسان مواد خام مورد نیاز او را تهیه کنند اما به دلیل نداشتن آگاهی لازم برای استفاده از آنان گرسنه بماند.» وی نخستین نیاز مدارس هوشمند را معلمان هوشمند دانست و بر ضرورت بهره‌گیری از ظرفیت‌های جدید در فرایند پرورشی دانش‌آموزان تأکید کرد.

مدیرکل سابق فرهنگی هنری وزارت آموزش و پرورش درباره راهکارهای رسیدن به نقش اثرگذارتر از سوی معلمان در فرایند تربیتی این‌طور توضیح می‌دهد: «باید ابتدا طرح یک نقشه راه را تهیه کنیم که مبتنی بر پروسه‌های مختلف و مطالعه شده باشد، طرحی که چارچوب فعالیت‌ها را تعیین کند و تخطی از آن صورت نگیرد؛ این نقشه راه که فعالیت‌ها در آن دیده می‌شود، راهبردهای ما را مشخص می‌کند.»

وی ثبات در تصمیمات را لازمه چنین طرحی می‌داند و می‌گوید: «باید به طرح‌ها و مرامنامه‌ها تعهد داشته باشیم، یکی از دلایلی که حرکت رو به جلویی در حوزه‌های آموزشی و پرورشی نداشته‌ایم، همین نبودن ثبات در تصمیم‌ها و مدیریت‌هاست؛ از این‌روست که نتایج و دستاوردهای ما موردنقد قرار می‌گیرد، فعالیت‌ها باید بر اساس نقشه راه مشخص شوند. در کنار این نیز لازم است که تعهد و وفاداری به این نقشه در میان عوامل آموزشی و پرورشی ایجاد شود، نباید تغییرات و نگرش‌های سلیقه‌ای و سیاسی در چیدمان نیروی انسانی تأثیر داشته باشند.»

محمدي ادامه داد: «زمانی که یک نیرو ۵۰۰ ساعت آموزش‌های مهارتی می‌بیند، نباید به راحتی دچار تغییر حوزه شود؛ این موارد نمی‌گذارد نتایج موردنظر به مطلوبیت نزدیک شوند. ما شاهدیم که دبیر زبان یا کتابدار به عنوان مربی پرورشی فعالیت می‌کنند، بیش از این‌ها باید به ثبات نیرو و آموزش‌های آن‌ها بها دهیم.»

وضعیت کنونی، نتیجه نبود سیستم ارزیابی تربیتی

وی فرایند نگاری در فعالیت‌ها و برنامه‌های پرورشی و تربیتی آموزش و پرورش را به عنوان یک راهکار دیگر در این حوزه مؤثر می‌داند و در این باره معتقد است: «تعریف‌ها در این حوزه کلی و سلیقه‌ای است، برای رسیدن به یک خروجی قابل اعتنا باید فرایند نگاری کنیم چون کاری که باید انجام شود برای عوامل و کارگزاران مشخص نیست و خروجی‌ها بر اساس دریافت و توجیهات افراد تغییر و تنزل پیدا می‌کند.»

مدیرکل سابق فرهنگی هنری وزارت آموزش و پرورش نبود سیستم کنترل و ارزیابی را یکی از خلأهای این بخش می‌داند و تأکید می‌کند: «باید بر اساس تعریفی که در نقشه راه می‌آید از افراد کارها را مطالبه کنیم، کنترل و ارزیابی مداوم برای سنجش خروجی‌های کار لازم است، صلاحیت‌های اولیه که احراز شده است و باید در مسیر کار نیز تجدید شوند.»

آثار به جای آمار

وی اشاره می‌کند: «پیش از این در حوزه تربیتی باید شاخص‌ها و سنجه‌ها تعریف شوند، ما در این حوزه هم کمبود داریم، در مسائلی مانند حجاب، شاخص ما چیست؟ مسائل معنوی را چگونه ارزیابی می‌کنیم؟ گاهی اوقات برای اینکه کارآمدی خود را اثبات کنیم از شاخص‌های معنوی فرار کرده و به سمت آمارهای فیزیکی و کمی در حوزه تربیتی می‌رویم و به دنبال کارهای آماری و حجمی هستیم، درحالی‌که در حوزه تربیتی به جای آمار باید دنبال آثار باشیم.»

محمدي برای افزایش کارآمدی سیستم ارزیابی و کنترل در این بخش پیشنهاد می‌کند که افراد دیگری خارج از سیستم آموزش و پرورش این ارزیابی را انجام دهند تا مانند گذشته خودمان از خودمان راضی نباشیم و ببینیم از خانواده گرفته تا نهادهای دیگر اجتماعی از خروجی‌های ما راضی نیستند.

سیستم ارزیابی ما چند شاخص تربیتی دارد؟

مدیرکل سابق امور جوانان اداره ورزش و جوانان استان خراسان رضوی نیز در گفتگو با ما بر همین نکته تأکید می‌کند اما گره کار را در شاخص‌های ارزیابی می‌داند و می‌گوید: «زمانی که در اداره کل امور جوانان بودم برای بازدید فعالیت‌های دبیرستان‌های مختلف برنامه‌های بازدید داشتیم، به چند مدیر این نکته را گفتم که باید در فرایند تربیتی دانش آموزان توجه بیشتری داشته باشند و درباره راهکارهای آن باهم بحث کردیم، پاسخی که اغلب آنان دادند برایم جالب بود، می‌گفتند ما را در انتهای سال با تعداد المپیادی‌ها و رتبه‌های کنکور و ... ارزیابی می‌کنند، بروید این را حل کنید.»

هادی طالبیان اضافه می‌کند: «شاخص‌های ارزیابی مدیران نباید تنها ملاک‌های آموزشی باشد، مشکلی که این دسته از مدیران به آن اشاره می‌کردند، جای کامل جدی دارد.»

این مدرس دانشگاه با اشاره به نقش معلمان به عنوان عنصر محوری در افزایش کیفیت فرایند تربیتی در مدارس ادامه می‌دهد: «از مدیران مدارس نیز نباید غفلت کنیم، معلم محور فرایند تربیتی مدرسه است و مدیر نقش فرماندهی را بر عهده دارد؛ در این زمینه باید در ابتدا روی ورودی‌های سیستم دقت داشته باشیم که این سیاست هزینه آموزش را نیز کاهش می‌دهد و با ترمیم کارایی و اثربخشی بهره‌وری را نهاده‌ای می‌کند.»

وی تأکید می‌کند: «هرچقدر در جذب سرمایه انسانی کارآمد موفق‌تر عمل کنیم، می‌توانیم با آموزش مناسب میزان اثربخشی آنان را دوچندان سازیم. دانشگاه فرهنگیان از این زاویه جایگاه مناسبی است.»

پنج راهکار برای ترمیم سیستم فعلی

مدیرکل سابق امور جوانان خراسان رضوی راهکارهای عملیاتی دیگری را نیز در این زمینه پیشنهاد می‌دهد: «برای سرمایه‌های فعلی نظام آموزش و پرورش باید با تعریف سیر مطالعاتی مستمر به منظور آشنایی با دیدگاه‌های تربیتی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، تعبیه سیستم انگیزشی برای افزایش علاقه و حضور معلمان در فرایند تکمیل اطلاعات تربیتی خود، راه‌اندازی کانون‌های تربیتی ویژه معلمان همانند کانون‌های دانش‌آموزی، شناسایی و معرفی اساتید زبده به نیروهای فعلی و تعبیه ساختاری به منظور ارتباط آن‌ها با یکدیگر، روند کیفی سازی را در پیش گرفت.»

وی خاطرنشان می‌کند: «در زمینه تربیت انقلابی دانش آموزان فعالیت‌های قابل تقدیری انجام شده است اما راه‌های نرفته بسیار بیشتر است، به نظر می‌رسد در محتوای متون آموزشی فعالیت‌های مکمل و غیررسمی سرمایه‌های انسانی به کارگیری شده، میزان توجه به تشکلهای غیردولتی، توجه به انجمن اولیا و مربیان و نقش غیرقابل انکار خانواده در فرایند تربیتی، بهره‌مندی از توان کارشناسان خبره، بهره‌مندی از توان مادی و معنوی ساختارهای اطراف آموزش و پرورش نیازمند توجه و تامل بیشتری هستیم.»

آموزشی شدن شاخص‌های ارزیابی فعالیت‌ها در آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین محورهایی است که در نگاه کارشناسان با تغییر آن می‌توان انتظار رخ دادن یک تحول در حوزه پرورشی را داشت، به هر ترتیب تا زمانی که به معلمان و مدارس از زاویه نگاه آموزشی نگاه کنیم و آنان را با این عیار محک بزنیم، انتظاری بیش از وضعیت موجود نمی‌توانیم داشته باشیم، در این بستر معلمان نیز جایگاه تربیتی خود را پیدا نمی‌کنند و در این باره اگر دغدغه‌ای هم داشته باشند برای اجرای آن باید سیستم را با خود هماهنگ کنند که این اتفاق کمتر و به سختی روی می‌دهد.*

*نویسنده: سید رضا سجادی
منبع: پایگاه دبیرخانه شورای عالی فرهنگی آستان قدس رضوی